

Ivan Barbarić, Grižane, profesor povijesti u mirovini

KLOVIĆEVE OBLJETNICE

Kako smo se odužili velikom sitnoslikaru Kloviću (Grižane 1498. – Rim 1578.)

Juraj Julije Klović, Autoportret

Sažetak

Proslave 400. obljetnice smrti i 500. obljetnice rođenja Jurja Julija Klovića obilježene su na svečan način u njegovom rodnom mjestu Grižane, kao i u Zagrebu. Tim povodom održani su i znanstveni skupovi o životu i umjetničkom opusu ovog svjetski poznatog minijaturista. Dosta je u to vrijeme o njemu napisano, ali spomenimo najznačajnije, a to su monografije vezane uz Klovićeve jubileje, čiji su

autori Maria Cionini Visani, *Julije Klović* (1977.) i Ivan Barbarić, *Knez minijature- Juraj Julije Klović Croata* (2000.). U Grižanima je postavljen stalni postav izložbe kao temelj za Muzej Klović (2007). U nekadašnjem pavlinskom samostanu u Crikvenici otkrivena je spomen-ploča u spomen da je tu kod pavlina Klović uz opću naobrazbu dobio i prvu poduku o slikarstvu. Kroz sve ovo na neki smo se način odužili velikom hrvatskom umjetniku, koji nikada nije zaboravio svoju domovinu i svoje podrijetlo.

Ključne riječi

Juraj Julije Klović, minijaturist, monografija, proslave, obljetnice, Grižane, Crikvenica, Bribir, Zagreb, znanost, kultura, izložba, stalni postav.

Uvod

O Jurju Juliju Kloviću kao izuzetnom slikaru minijaturistu mnogo je toga napisano, počevši od njegovih suvremenika, od kojih je Talijan Giorgio Vasari bio prvi koji ga je, oduševljen njegovim prekrasnim minijaturama, uzdigao iznad svih sitnoslikara pišući njegov životopis *Vita di Don Giulio Clovio*, 1568. godine, gdje već na samom početku kaže:

Nikada nije postojao i možda još mnogo stoljeća neće postojati tako rijedak i vrstan minijaturist, ili rekli bismo slikar sitnih stvari, kakav je Don Julije Klović, jer on je daleko nadmašio sve one koji su se bavili tom vrstom slikarstva.

Međutim, rijetki su umjetnici toliko hvaljeni i slavljani od svojih suvremenika da bi kasnije stoljećima bili zaboravljeni, kao što je bio naš Klović. Razlog tome možemo tražiti možda u tome što je bio suvremenik velikih umjetnika Michelangela i Rafaela, koji su svojim djelima dali pečat vremenu u kojem je živio i Klović, ili možda u tome što su njegova djela čuvana po galerijama i bibliotekama od Europe do Amerike, ostala nepristupačna, pa otuda i nepoznavanje njegovog umjetničkog stvaralaštva, posebno kod nas.

Ivan Kukuljević Sakcinski prvi je kod nas napisao životopis Klovića, te izrazio žaljenje što je taj veliki umjetnik bio zaboravljen i zbog nemarnosti naših ljudi koji su dolazili u dodir s njime u Italiji, a kako kaže Kukuljević, *nisu se potrudili zabilježiti ni domaće njegovo slavensko ime. Pa da nije njegov suvremenik Vasari slučajno napisao njegov život, danas ne bi znali ni mesta porođenja njegova.*¹

¹ Kukuljević, Ivan, (1852), *Život Jurja Julia Klovija - slikara*, Zagreb

Bilo je pokušaja da se ta nepravda prema Kloviću ispravi. Tako 1877. godine *Umelecka beseda* (Umjetničko društvo) iz Praga piše *Obzoru* u Zagreb da se u Pragu namjerava iduće godine proslaviti 300 godišnja uspomena na hrvatskog slikara Klovića, koji se rodio u Grižanima u Hrvatskom primorju. Tom prigodom će se prirediti – kaže se u dopisu – izložba Klovićevih slika i izdat će se njegov životopis, te se obraćaju Kukuljeviću da pošalje što više podataka o Kloviću. Autor dopisa apelira i kaže:

Ne bi li se također nešto moglo uraditi da se proslavi spomen toli velika Hrvata, koji nije uza to zaboravio na svoje porijeklo, jer i nadgrobni mu napis kaže 'Croata'. Matica Hrvatska ne bi to smjela zaboraviti, a možda ne bi od sramote bila slava ni hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Ta zar da nas uvijek uče drugi kako treba štovati svoje? A Hrvatsko primorje, naročito njegovo rodno mjesto Grižane, sigurno će tom prigodom učiniti svoju dužnost. Poštujmo što je štovanja vredno, jer narod koj svojih svetinja ne cieni ne zaslužuje da živi. Klovij je ponos imena hrvatskoga, stoga je naša dužnost iskazati čast prahu njegovu. (Vienac IX/ 1877., br. 24, str. 389.-390.).

Zaista lijepo rečeno, ali malo učinjeno, bar što se tiče podizanja spomenika u Grižanima. Grižanci su, doduše, 1878. godine pokrenuli akciju za podizanje spomenika svom velikom sinu povodom 300. obljetnice njegove smrti. Bio je osnovan i odbor za proslavu i podizanje spomenika. Međutim, sva ta nastojanja nisu se ostvarila najvjerojatnije zbog nedostatka novca. Ipak je 9. travnja 1878. godine u Zagrebu na Zrinjercu, ispred zgrade HAZU otkriven spomenik (poprsje) Kloviću, rad kipara Ivana Rendića, čemu su prisustvovali i predstavnici Grižana. Na žalost, tada u Akademiji nije održana značajna proslava, što je naišlo na osudu tadašnjih studenata povijesti mjetnosti u Pragu, posebno naših studenata koji su očekivali mnogo više od tadašnje hrvatske kulturne i znanstvene elite.

Proslava 400. obljetnice Klovićeve smrti (1578.-1978.)

U novije vrijeme ispravljena je greška zaborava prema Kloviću obilježavanjem 400. obljetnice njegove smrti i 500. obljetnice njegova rođenja proslavama i znanstvenim skupovima u Zagrebu i Grižanima. Već u tijeku sedamdesetih godina prošlog stoljeća vrše se pripreme za proslavu 400. obljetnice Klovićeve smrti, a još 1969. podignut je spomenik Kloviću u Driveniku, rad akademskog kipara Zvonka Cara. Od 1976. godine počinje suradnja oko organizacije proslave te značajne obljetnice između tadašnje Općine Crikvenice, JAZU (sada HAZU- Hrvatska akademija znanosti i umjet-

Akademik Andre Mohorovičić otkriva u Grižanima spomenik J. J. Kloviću

nosti) i Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu te Društva za zaštitu kulturne baštine i prirode Vinodola. U toj suradnji posebno su se istaknuli tadašnji predsjednik općine Crikvenica Ivica Marušić, dr. Stanko Jurdana, Tea Matejčić Jerić te Mihovil Miha Mavrić, predsjednik MZ Grižane. Marušić i Jurdana često su dolazili u Zagreb gdje su se dogovarali oko zajedničke organizacije proslave, kontaktirajući s akademikom Androm Mohorovičićem i prof. Ivanom Barbarićem. Za samu proslavu osnovan je Odbor svečane proslave, sastavljen od Počasnog odbora, Znanstvenog odbora i Organizacionog odbora.

Znanstveni odbor: Ivan Barbarić, Cvito Fisković, Ljerka Gašparović, Ivan Golub, Radovan Ivančević, Stjepan Karlić, Danilo Klen, Radmila Matejčić, Matko Peić, Kruno Prijatelj, Vlado Ukrainčik, Boris Vižintin i Vinko Zlamalik.

Organizacioni odbor: Dragomir Babić, Zvonko Car, Ivan Jakovčić, Mate Jerčinović, Tea Matejčić Jerić, Stanko Jurdana, Nikola Jurinčić, Miha Mavrić, Anđelko Manestar, Mihovil Mavrić-Gustin, Mihovil Mureta, Pero Pavlić i Vladimir Uremović.

Svečana proslava održana je 5. i 6. svibnja 1978. godine u Zagrebu i u Grižanima. Prvog dana, prije znanstvenog skupa, sudionike je u zgradi Akademije pozdravio njezin predsjednik Jakov Sirotković, a akademik Andre Mohorovičić govorio je o značaju pojave Julija Klovića na europskoj kultur-

Znanstveni skup o Kloviću održan u Grižanima 6. svibnja 1978.

noj sceni. Otvorena je prigodna izložba posvećena Kloviću, a zatim održan znanstveni skup s referatima:

- Ivan Golub: Prilog datiranju života Julija Klovića
- Ljerka Gašparović: Juraj Julije Klović u Strossmayerovoj galeriji
- Silvia Meloni-Trkulja: Giulio Clovio e i Medici (Julije Klović i Medičejci)
- D. Samaržija-Vukičević: Likovna kultura visoke renesanse za vrijeme Klovićevog boravka u Ugarsko-Hrvatskom kraljevstvu
- Renata Gothardi-Škiljan: Bakrorezi prema J. Kloviću u Kabinetu grafike, Valvasorovoj i Bogišićevoj zbirci
- Vinko Zlamalik: Iluminacije Misala biskupa Šimuna Erdodya

Drugog dana, 6. svibnja 1978. proslava je pod pokroviteljstvom Akademije nastavljena u Klovićevim rodnim Grižanima. Sudionici proslave, posebno uzvanici iz Zagreba, obišli su najprije područje Vinodola i njegove znamenitosti – Drivenik, Tribalj, Belgrad, Grižane, Antovo (gdje je najvjerojatnije bila nekada Klovićeva rodna kuća), zatim Bribir i Novi Vinodolski. Akademik Andre Mohorovičić otkrio je u Grižanima spomen obilježje Juliju Kloviću, rad akademskog kipara Ivana Belobrajčića. Nakon pozdravnih riječi upućenih sudionicima proslave od strane predsjednika općine Crikvenica Ivice Marušića i predsjednika MZ Grižane Mihe Mavrića, u Domu

kulture održan je znanstveni skup s referatima:

- Ivan Barbarić: Život i stvaralački opus Jurja Julija Klovića
- Stanko Jurdana: Klovićevim tragom po njegovom zavičaju nakon 400 godina
- Radmila Matejčić: Pregled prošlosti Vinodola i panoramski prikaz spomenika kulture
- Josip Stošić: Renesansa u Klovićevu zavičaju

Uz navedene aktivnosti izrađena je plaketa s likom Klovića, te medalje i značke s likom Klovića, izdane poštanske marke, održana su predavanja po školama, radioemisije i drugo. Tiskana je tim povodom velika monografija Marie Cionini Visani s predgovorom Grge Gamulina, u Zagrebu 1977. Objavljen je značajan broj eseja, članaka i rasprava. Naš veliki pjesnik Dragu-

Prigodna medalja s likom J. J. Klovića

Sudionici znanstvenog skupa povodom 400. obljetnice smrti J. J. Klovića snimljeni 7. svibnja 1978. u Crikvenici. U sredini su pjesnik Dragutin Tadijanović i akademik Andre Mohorovičić.

tin Tadijanović, koji je prisustvovao uz ostale poznate kulturne i znanstvene ličnosti Hrvatske i proslavi u Grižanima, oduševljen Klovićem, posvetio mu je pjesmu *Sjeni Julija Klovića*. Više pjesama posvetio mu je i akademik Ivan Golub. I domaći pjesnici, Zlatica Balas i Mladen Barac napisali su pjesme posvećene Kloviću.

Petstota obljetnica rođenja Klovića svečano obilježena 1998. godine

Jedna od najvećih kulturnih manifestacija u 1998. godini, održana na prostoru Općine Vinodolske, bila je proslava 500. obljetnice rođenja Klovića. Pokrovitelj ove značajne obljetnice ne samo za Vinodol već i za čitavu našu i Klovićevu domovinu Hrvatsku, bio je prvi predsjednik samostalne Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.

Poglavarstvo Općine Vinodolske, s načelnikom Draganom Barcem, imenovalo je 29. listopada 1996. godine Odbor za obilježavanje 500. obljetnice rođenja Julija Klovića u sastavu: Ivan Barbarić, Ivan Belobrajić, Marica Klarić, Željka Jurčić-Kleković i Zdravko Gržičić (predsjednik Odbora). Odbor će kasnije biti proširen s novim članovima te su u Odbor uključeni: Ratko Belobrajić, Ivan Balažević, Ivan Bačić, Zvonko Štifan, Zlatica Balas, Kazimir Lučić, Ivanka Pavlić, msgr. Mile Bogović i Slavko Matejčić. Članstvo Odbora činili su predstavnici Općine Vinodolske, Grada Crikvenice i Grada Novog Vinodolskog. Dogovoreno je tada da se o radu Odbora obavijesti HAZU kao organizatora proslave u Zagrebu. Cjelokupnu koordinaciju oko proslave vodila je ispred Općine Vinodolske prof. Željka Jurčić-Kleković.

Odbor, osnovan iz osjećaja dužnosti i poštovanja prema velikanu naše kulture, imao je zadatak da organizira dostojno obilježavanje 500. obljetnice umjetnikova rođenja, a proslava tog jubileja trebala je upoznati širu javnost s njegovim životom i djelom, dati poticaj bogatijem kulturnom i gospodarskom životu ovog kraja, posebno turizmu, dati potvrdu o tisućljetnom postojanju Hrvatske u svijetu i dati poticaj za osnivanje stalne kulturne institucije imena Klović. U tijeku 1977. godine rad Odbora bio je uglavnom na stvaranju koncepcije i organizacije proslave. Oblikovan je i realiziran prvi promotivni materijal: likovna mapa s kolor-reprodukcijama Klovićevih minijatura, božićne čestitke, kalendar, videokaseta Klovićevih minijatura, pozivnice za središnju proslavu u Grižanima, Triblju, Driveniku i Bribiru, zaštitni znak *Klović 500* koji je izradio slikar Zdravko Gržičić. Isti autor izradio je prospekt Juraj Julije Klović (1498.-1998.) - Hommage a Klović.

Dana 23. listopada 1998. godine u Triblju je održano predavanje o Kloviću s projekcijama njegovih slika, te predstavljanje školskog povijesnog lista

posvećenog Kloviću, dok su učenici Osnovne škole *Julije Klović* iz Triblja izveli kulturno-umjetnički program. Istog dana navečer u Bribiru održana je Svečana Sv. Misa u crkvi sv. Petra i Pavla, predstavljen turistički prospekt i vodič Općine Vinodolske, te održan koncert Radojke Šverko uz pratnju na orguljama Vladimira Babina.

Svečana akademija, ujedno i najvažniji dio proslave, održana je 24. listopada 1998. godine u Grižanima, u Domu kulture, kojoj su prisustvovali visoki znanstveni i državni uzvanici, na čelu s dr. Nedjeljkom Mihanovićem, izaslanikom predsjednika Republike Hrvatske. Nakon recitacije pjesme Ivana Goluba *Va ven dolu*, u izvedbi učenika osnovne škole, sudionike skupa pozdravili su: predstavnik pokrovitelja Nedjeljko Mihanović, predsjednik HAZU akademik Ivo Padovan, načelnik Općine Vinodolske Branko Jerčinović i predsjednik Odbora za obilježavanje 500. obljetnice rođenja J. Klovića Zdravko Gržičić. Umjesto odsutnog akademika Andre Mohorovičića, koji je trebao govoriti o Kloviću u europskoj umjetnosti, govorio je akademik Ivan Golub. Prof. Ivan Barbarić zatim je održao referat *Juraj Julije Klović veliki majstor minijature* (objavljen kasnije u časopisu za politiku, znanost, kulturu i gospodarstvo *Državnost*, Zagreb, 1999.).

Sudionici proslave 500. obljetnice rođenja J. J. Klovića u Grižanima 24. listopada 1998.

Nakon polaganja vijenca na spomen-obilježje Kloviću (M. Mavrić, I. Golub i Z. Gržičić) održana je Koncelebrirana Sv. Misa u crkvi sv. Martina, koju je predvodio riječki nadbiskup Anton Tamarut. U crkvi je održan i koncert Tamburaškog orkestra KUD-a *Dr. Antun Barac* iz Grižana, pod ravnanjem maestra Vlade Pergjuna, te koncert *Sitnosli-kar iz Hrvatske*, na tekst Ivana Goluba i glazbu Anđelka Klobučara.

U zgradi nekadašnje općine Grižane-Belgrad postavljena je izložba reprodukcija Klovićevih minijatura i dokumenata o njemu, autora I. Barbarića, koja će postati temelj za postavljanje stalnog postava o njegovom životu i umjetničkom opusu, odnosno za budući muzej, koji je predviđen u programu Odbora *Klović 500.*, U realizaciji ovog postava financijski su pomogli Zvonko i Mila Štifan iz Grižana. Na završetku cjelodnevnog programa, koji je vodila prof. Željka Jurčić-Kleković, u Domu kulture priređen je domjenak za uzvanike, na kojem je prezentirano grižansko vino s etiketom *Klovićeva kapljica*, poklon Drage Crnića iz Kostelja. Održan je i koncert Tamburaškog orkestra KUD-a *Dr. Antun Barac* i muške klape *Crikvenica*.

Idućeg dana, 25. listopada 1998. godine, završni dio proslave bio je u Driveniku u starom gradu, gdje je u crkvi sv. Stipana otvorena izložba likovne kolonije *Klović 500.* U crkvi sv. Dujma održana je Svečana Sv. Misa koju su predvodili dr. Ivan Golub i sadašnji ličko – senjski biskup dr. Mile Bogović, a zatim koncert sopranistice Anđelke Rušin uz pratnju Nine Kovačić na orguljama. Sva ova događanja popraćena su napisima u novinama i časopisima te vijestima na radiju i televiziji.

Uz niz drugih manifestacija organizirano je i hodočašće u Rim na Klovićev grob u crkvi San Pietro in Vincoli (Sv. Petar u okovima). Svime što smo učinili za obilježavanje obljetnice Klovićeva rođenja, odužili smo se tom velikom renesansnom slikaru naših korijena, koji nikad nije zaboravio svoje podrijetlo i svoju domovinu Hrvatsku, dodajući uvijek svom imenu *Croata* (Hrvat) ili *de Croatia* (iz Hrvatske), premda je gotovo čitav život proveo u Italiji.

U okviru programa i proslave 500. obljetnice Klovićeva rođenja povjesničar prof. Ivan Barbarić napisao je monografiju *KNEZ MINIJATURE Juraj Julije Croata*, u kojoj je dat prikaz života i djela slikara Klovića. Tiskan je i prospekt i vodič *Općina Vinodolska*, preveden na nekoliko jezika.

U isto vrijeme, kada su se odvijale aktivnosti vezane uz Klovića u Vinodolu, u Zagrebu je u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) i Instituta za povijest umjetnosti, održan niz manifestacija: znanstveni skup o Kloviću, izložbe u Sveučilišnoj knjižnici, u HAZU i u *Klovićevim dvorima* (1998.), izdane su knjige: Milan Pelc, *Fontes Clovianae - J. Klović u dokumentima svog vremena* (Zagreb, MH, 1998.), J. J. Klović u grafici i drugo. Hrvatska akademija 2001. godine izdaje reprint Klovićevog remek djela *Časoslova Farnese*.

Aktivnosti vezane za Klovića nastavile su se i nakon 500. obljetnice njegova rođenja. Tako se konačno realizira zaključak *Odbora 500* da se pokrene stvaranje uvjeta za osnivanje Muzeja Klović, postavljanjem Stalnog postava Klovićevih minijatura i dokumenata o njegovom životu i djelu, koji je otvoren uoči 510. obljetnice Klovićeva rođenja, u staroj školi u Grižanima 10. studenog 2007. godine (autor i donator Ivan Barbarić). Značajan doprinos dao je za ovaj postav izložbe i Slavko Matejčić iz Crikvenice, posebno dokumentima o Kloviću u Italiji. U organizaciji i ostvarenju ovog projekta, a posebno u uređenju prostora ima veliku zaslugu Općina Vinodolska, posebno njen načelnik Ivica Crnić, zatim Primorsko-goranska županija te Udruga za očuvanje narodnih običaja i kulturne baštine *Juraj Julije Klović* Grižane-Belgrad. Osnovana je i likovna radionica za mlade talente pod nazivom *U potrazi za novim i malim Michelangelom*, koju je pokrenuo Marijan Karlič, ravnatelj *Karlovačkog odmarališta* u Selcu. Doprinos daje i slikar Marijan Mavrić, porijeklom Grižanac, čiji je atelier smješten u istoj zgradi. Dodamo li ovome da je u školi i KUD *Dr. Antun Barac*, vidimo da je danas ovo središnji prostor kulturnih zbivanja, pa ne bismo ništa pogriješili kada bi školu nazvali *Spomen dom Klović* ili *Kuća Klović*. To se već na neki način nazire da bi se moglo realizirati. Kao što smo se do sada na razne načine odužili Kloviću, još ćemo se više ako se ostvari projekt *Kuća Klović* na kojem Općina Vinodolska i njena Turistička zajednica, s direktoricom Iris Brukeća, rade u suradnji s Primorsko-goranskom županijom kao nositeljem programa, zatim Agencijom za regionalni razvoj *Porin*, te s predstavnicima talijanske regije Rimini.

Konačno je realizirana i davna ideja postavljanja spomen ploče na zid bivšeg pavlinskog samostana u Crikvenici, danas hotela *Kaštel*, u znak sjećanja da je tu kod pavlina Klović stekao svoju prvu naobrazbu i poduku o slikarstvu. Tu je boravio do svoje 18. godine, odakle 1516. odlazi u Italiju gdje se kasnije proslavio. U povodu Dana Grada Crikvenice spomen-ploču su otkrili 12. kolovoza 2009. godine dr. sc. Dragan Magaš, predsjednik Gradskog vijeća Crikvenice i prof. Sanja Škratić, ravnateljica Centra za kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić*. O Kloviću i njegovom slikarskom opusu govorili su profesori Sanja Škratić i Ivan Barbarić. U prolazu do Crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije postavljena je i tada otvorena stalna izložba posvećena Kloviću, autorice prof. Sanje Škratić. Ovime je započela proslava Dana Grada Crikvenice, 14. kolovoza i blagdana Vele Gospe, zaštitnice Grada.

Ovaj pregled događanja vezanih za proslavu navedenih jubileja napisan je na temelju autentičnih podataka i dokumenata, koji se nalaze kod autora, a jedan dio i u vitrinama Stalnog postava izložbe u Grižanima. Nažalost, autor knjige *Crikvenica ne zaboravlja* (izdane 2009. godine) dr. Vladimir Uremović očito ne zna da postoji ta dokumentacija, te namjerno ili možda iz neznanja,

iznosi netočne podatke o sudionicima tih događanja. On u svojoj minorizaciji organizatora tih proslava, a to su bile općina Crikvenica i kasnije Općina Vinodolska sa sjedištem u Bribiru, kao i učesnika znanstvenih skupova, ide tako daleko da navodi kao članove Organizacijskog odbora proslave 1978. godine samo sebe, Mihovila Mavrića i Zdravka Gržičića, premda da ih je bilo trinaest! Međutim, uz dužno poštovanje prema pok. Zdravku Gržičiću, on tada nije sudjelovao u proslavi niti bio član Odbora, već se on pojavljuje tak 20 godina kasnije kao predsjednik Odbora za proslavu 500. obljetnice rođenja Klovića, kada je uz ostale članove Odbora, osnovanog još 1976. u Općini Vinodolskoj, dao značajan doprinos u organizaciji proslave. Pored toga, autor navedene knjige daje i o nekim drugim stvarima paušalne ocjene, kao što je sumnja da su Grižane Klovićevo rodno mjesto, kad kaže da se *o točnoj lokaciji niz godina vode polemike te se spominju Grižane, Drivenik, Antovo, Klarići i Rudenice, što očito nije presudni podatak pa zato neka bude i dalje predmet istraživača i povjesničara* (str.102.). Da se ne povjeruje! Pa zar on ne zna da smo s tom polemikom davno završili i da smo na znanstveno vjerodostojnim izvorima, a ne ovako napamet, utvrdili, ili bolje reći potvrdili, da su Grižane jedino i pravo mjesto Klovićeve rođenja. Da je samo pročitao moj rad *Gdje je rođen Klović Croata*, objavljen u riječkim *Dometima* br.11 od 1985. ne bi više postavljao dileme oko mjesta Klovićevog rođenja. Pisati o Kloviću i drugima koji nisu naši suvremenici, a bez povijesnih izvora i literature kako to čini V. Uremović, ne može se objektivno, a ne može se pisati ni o suvremenim događajima bez podataka, pa ni o proslavama vezanim uz Klovićeve jubileje, jer na taj način čini nepравду mnogima koji su pridonijeli mnogo u ostvarenju ovih značajnih kulturnih i znanstvenih događanja.

Ali, vratimo se temi ovoga članka. Kao zaključak, na kraju možemo ustvrditi da je konačno shvaćena veličina talenta J. J. Klovića, poniklog na ovom našem prostoru, koji, digavši se do svjetske slave, nije zaboravio svoje porijeklo ni zavičaj od kojeg je bio odvojen. Klović je bio i ostao veliki hrvatski umjetnik, genij minijaturnog slikarstva, kojem smo se dostojno odužili kroz sve ovo što smo učinili na očuvanju uspomene na njega, nadahnuti njegovim izvanrednim talentom, kao što je i on bio nadahnut ljepotom svog zavičaja, iz kojeg je veoma mlad krenuo u tuđi svijet ponijevši sa sobom sliku pejzaža rodnog Vinodola, koji se naziru na njegovim slikama, kao i plemenitost svog naroda.

Uz Klovićeve djela njegovo ime ostaje na ponos, ime koje zaslužuje spomenom u svom rodnom mjestu Grižanima, na čast ovom našem vinodolskom i primorskom kraju i čitavoj domovini Hrvatskoj, kao što to kaže i naš veliki pjesnik Dragutin Tadijanović u pjesmi *Sjeni Julija Klovića* posvećenoj Kloviću:

*Djelo Vaše i spomen na život umjetnika
Koji je rođenu hrvatsku riječ
Zauvijek pronio u strani svijet
I uza svoje ime pisao ime: Croata.
I djelo i ime žive i živjet će u vjekove.*

Nadajmo se da će interes za Klovića i njegovo djelo ostati i nadalje, što pokazuje da je Grižane i Stalni postav izložbe posvećene Kloviću, posjetio veliki broj domaćih i stranih turista, posebno djece iz Italije, Mađarske, Slovačke, Slovenije i iz naše zemlje. Možda se i među njima pojavi neki novi i mali Klović.

Summary

**Ivan Barbarić
KLOVIĆ'S ANNIVERSARIES
MANY WAYS IN WHICH WE HAVE PAID OUR DEBTS
TO THE GREAT MINIATURIST KLOVIĆ
(Grižane 1498 – Rome 1578)**

The 400th death anniversary and 500th birth anniversary of Juraj Julije Klović have been solemnly celebrated in his native Grižane, as well as in Zagreb. That was also the occasion for scientific conferences on life and art oeuvre of this world-renown miniaturist. Much was written about him at the time, however, here we shall mention only the most important works, these being the monographs connected to Klović's jubilees: *Julije Klović* by Maria Cionini Visani (1977) and *The Count of Miniature - Juraj Julije Klović Croata* by Ivan Barbarić (2000). Grižane also became the place of permanent exhibition, serving as a foundation for future Klović Museum (2007). A memorial plaque was uncovered at the Pauline Monastery in Crikvenica, as a memory of a fact that it was here, with Pauline monks, that Klović acquired general education along with the first lectures in painting. By doing all of this we have, in a way, repaid our debts to the great Croatian artist who never forgot his homeland nor his origin.